

OBSAH

Předmluva	9
I. Pojem mezinárodního práva veřejného	11
1.1 O oboru mezinárodního práva veřejného	11
1.2 Definice mezinárodního práva veřejného	13
1.3 Historický vývoj mezinárodního práva	14
1.4 Zvláštnosti mezinárodního práva	16
2. Prameny mezinárodního práva	18
2.1 Výčet pramenů mezinárodního práva	18
2.2 Hlavní a pomocné prameny	19
2.3 Mezinárodní smlouvy	22
2.4 Mezinárodní obyčej	25
2.4.1 Vznik mezinárodního obyčeje	26
2.4.2 Závaznost mezinárodního obyčeje	28
2.4.3 Zánik a změna obyčejové normy	32
2.5 Obecné zásady právní	34
2.6 Judikatura a učení	38
2.7 Prameny nevyjmenované ve Statutu MSD	39
2.8 Mimoprávní normy	41
3. Právo mezinárodních smluv	45
3.1 Pojem mezinárodní smlouvy	45
3.2 Uzavírání mezinárodních smluv	46
3.2.1 Zastupování státu v procesu uzavírání mezinárodních smluv	46
3.2.2 Jednostupňové a dvoustupňové řízení	48
3.2.3 Depozitář a registrace mezinárodních smluv	52
3.3 Výhrady k mezinárodním smlouvám	52
3.4 Plnění mezinárodních smluv	55
3.5 Výklad mezinárodních smluv	56
3.6 Změna mezinárodních smluv	58
3.7 Neplatnost mezinárodních smluv	59
3.8 Ukončení mezinárodních smluv	63

grafika a sazba: Auditorium
jazyková korektura: Zdeněk Tejkl
tisk: PBtisk

Auditorium
Praha 2023

www.auditorium.cz

3. vydání
© Harald C. Scheu, Auditorium s.r.o.

ISBN 978-80-87284-08-7

4. Vztah mezinárodního a vnitrostátního práva	66
4.1 Teoretické východisko	66
4.2 Mechanismy recepce mezinárodního práva do vnitrostátního práva	67
5. Právní subjektivita v mezinárodním právu	73
5.1 Pojem mezinárodněprávní subjektivity	73
5.2 Seznam subjektů mezinárodního práva	75
5.3 Zvláštní subjekty mezinárodního práva	75
5.3.1 Svatý stolec a Vatikán	75
5.3.2 Svrchovaný řád maltézských rytířů	77
5.3.3 Mezinárodní výbor Červeného kříže	78
5.3.4 Povstalci (de facto režimy)	79
5.3.5 Exkurs: Sebeurčení národů	80
6. Stát jako hlavní subjekt mezinárodního práva	85
6.1 Definice státu	86
6.2 Nabývání státního území	86
6.3 Vymezení státního území vůči mezinárodním prostorům	91
6.3.1 Státní území	91
6.3.2 Prostory plnící určitou funkci	93
6.3.3 Mezinárodní prostory	95
6.3.4 Kybernetický prostor	97
6.4 Obyvatelstvo	98
6.4.1 Nabývání a pozbývání občanství	99
6.4.2 Diplomatická ochrana	101
6.4.3 Unijní občanství	106
6.5 Výkon státní moci a otázka suverenity	109
6.5.1 Jurisdikce státu	110
6.5.2 Imunita státu a jeho představitelů	114
6.6 Uznání státu	115
6.7 Uznání vlády	118
6.8 Právní nástupnictví	119
7. Mezinárodní organizace	121
7.1 Vývoj mezinárodních organizací	121
7.2 Mezinárodněprávní subjektivita mezinárodních organizací	123

7.3 Exkurs: nadnárodní (supranacionální) organizace	124
7.4 Práva a povinnosti mezinárodních organizací	125
7.5 Mezinárodněprávní odpovědnost mezinárodních organizací	127
7.6 Právní akty mezinárodních organizací	128
7.7 Organizace spojených národů	129
7.7.1 Společnost národů jako předchůdce OSN	129
7.7.2 Základy OSN	130
7.7.3 Orgány OSN	132
7.8 Další univerzální mezinárodní organizace	139
7.9 Regionální organizace	140
7.9.1 Rada Evropy	140
7.9.2 Evropská unie	142
8. Mezinárodněprávní subjektivita jednotlivců	146
8.1 Základy mezinárodní ochrany lidských práv	147
8.2 Univerzální ochrana lidských práv	149
8.2.1 Ochrana lidských práv založená na Chartě OSN	149
8.2.2 Ochrana lidských práv založená na lidskoprávních úmluvách OSN	152
8.3 Regionální ochrana lidských práv	155
8.3.1 Evropský soud pro lidská práva	157
8.3.2 Jiné kontrolní mechanismy v rámci Rady Evropy	158
8.4 Mezinárodní ochrana investic	158
8.5 Mezinárodní odpovědnost jednotlivce	160
8.5.1 Geneze mezinárodního práva trestního	160
8.5.2 Statut Mezinárodního trestního soudu	161
8.6 Mezinárodní humanitární právo	164
8.6.1 Právní základ mezinárodního humanitárního práva	164
8.6.2 Pojem ozbrojeného konfliktu	166
8.6.3 Zásady mezinárodního humanitárního práva	167
9. Odpovědnost v mezinárodním právu	169
9.1 Pojem a koncepce mezinárodněprávní odpovědnosti	169
9.2 Právní úprava mezinárodněprávní odpovědnosti	170
9.3 Základy odpovědnosti státu	171
9.3.1 Přičitatelnost	171

9.3.2	Protiprávnost jednání státu	174
9.3.3	Exkurs: Odpovědnost za následky činností mezinárodním právem nezakázaných (liability)	175
9.3.4	Objektivní odpovědnost	176
9.3.5	Škoda	177
9.4	Okolnosti vylučující protiprávnost	177
9.4.1	Souhlas	178
9.4.2	Sebeobrana	178
9.4.3	Protiopatření	178
9.4.4	Vyšší moc (force majeure)	180
9.4.5	Tíseň (distress)	181
9.4.6	Stav nutnosti (necessity)	181
9.5	Následky mezinárodněprávní odpovědnosti	181
10.	Mírové urovnání mezinárodních sporů	184
10.1	Diplomatické prostředky řešení mezinárodních sporů	185
10.1.1	Vyjednávání	185
10.1.2	Šetření	187
10.1.3	Zprostředkování	188
10.1.4	Smírčí řízení	189
10.2.	Judiciální prostředky řešení mezinárodních sporů	190
10.2.1	Rozhodčí řízení	190
10.2.2	Soudní řízení	192
10.2.3	Kvazijudiciální mechanismy	197
11.	Zákaz použití síly	199
11.1	Vývoj zákazu použití síly v MPV	199
11.2	Zákaz použití síly v systému OSN	201
11.3	Sebeobrana jako výjimka ze zákazu použití síly	204
11.4	Humanitární intervence	207
	Seznam zkratk	209
	Rejstřík	211

Předmluva

S pojmem mezinárodního práva laická veřejnost zpravidla spojuje sledování významných a v určitém smyslu ušlechtilých cílů na mezinárodní úrovni, jako jsou např. zajištění světového míru a ekonomického blahobytu pro všechny národy. Do obecného povědomí se též dostala mezinárodní úprava ochrany lidských práv a základních svobod. Ne náhodnou je Evropský soud pro lidská práva v České republice vnímán jako nejpoblábnější mezinárodní instituce, na kterou se s nadějí a často příliš velkým očekáváním obracely tisíce českých občanů.

Mezinárodní právo však v současné době představuje mnohem širší úpravu, která zahrnuje kromě tradičních oblastí, jako jsou např. diplomatické právo, mořské právo, válečné právo či po druhé světové válce mezinárodní ochrana lidských práv, také poměrně nová témata, jakými jsou např. ochrana životního prostředí nebo boj proti terorismu. Z mezinárodního práva přitom plynou konkrétní závazky, kterými se suverénní státy včetně České republiky musí řídit. Znalost a aplikace mezinárodního práva je proto tématem nejen orgánů odpovědných za mezinárodní vztahy, ale je důležitá také z hlediska tvorby národních zákonů a rozhodování vnitrostátních soudů.

Výuka mezinárodního práva veřejného byla a je na českých (československých) univerzitách standardní součástí studia právních věd. Kromě toho však studium tohoto oboru výrazně ovlivňuje také pohled studentů jiných vysokých škol na řešení globálních problémů či otázek nadnárodní integrace. Vzhledem k tomu, že se různé mezinárodní normy v rostoucí míře promítají do běžného života občanů evropských států, je základní orientace v principech a pravidlech mezinárodního práva nepochybně žádoucí pro nejširší veřejnost.

Cílem této učebnice je poskytnout čtenářům přehled hlavních charakteristik znaků a klíčových kapitol současného mezinárodního práva. Kromě základních informací o pojmech a institutech mezinárodního práva zde čtenáři naleznou též odkazy na relevantní judikaturu mezinárodních soudních orgánů, která by měla být předmětem prohloubení znalostí v rámci seminářů a cvičení.